

MILAN ŠVIHÁLEK ODEŠEL ZA SVĚDKY MINULOSTI

11. 1. 1944 – 12. 7. 2025

MARTIN ŠTOLL

Klasik české dokumentární a publicistické televizní tvorby, Milan Švihálek, spojil s Československou a Českou televizí tvůrčích 57 let. Za tu dobu napsal přes 1 100 scénářů k nejrůznějším publicistickým, dokumentárním, ale i soutěžním nebo vzdělávacím pořadům, často mnohadílným cyklům, některé i režíroval a stal se jednou z nejpodstatnějších osobností ostravského televizního studia.

Z tohoto množství vybrat to nejpodstatnější je téměř nemožné – lze velmi těžko porovnat, jestli je větším tvůrčím činem dokumentární film *Učitelka* (režie Jindřich Roháč, 1974), která byla oceněna hlavní cenou na Academiafilmu v Olomouci, nebo jsou to scénáře k cyklům *Za svědky minulosti*, *Zapomenuté výpravy* nebo k soutěži *ANO-NE* (1979–1982), či aktivní moderace autorských „servisních“ pořadů pro starší diváky *Seniorklub* (1997–1998) a *Na dobré vyhlídce* (2000). Tyto pořady jen dokládají široký záběr Švihálkova talentu, a především oddanost televiznímu

řemeslu, jakož i televiznímu divákovi.

Lze konstatovat, že Milan Švihálek se v každé dekádě svého působení pro televizi zapsal činem, který překračoval běžnou produkci.

Do Československé televize nastoupil v roce 1968 a ještě na samém konci „šedesátek“ stihl s Jiřím Vrožinou připravit cykly z Austrálie a Afriky, z nichž některé se mohly a některé již nemohly na začátku normalizace vysílat. Tyto bohaté materiály jako by zahajovaly a uzavíraly jeho tvůrčí pouť, protože se k nim nedávno vrátil – vtiskl například nový tvar fragmentům z těchto cest, které zůstaly v archivu po ničivé povodni roku 1997 pod názvem *Napříč Austrálií* (8 dílů, původně 1971). Podobně se přenesl do svých začátků posledním volným cyklem *Expedice Rembaranka 1969* (2020–2021), v němž rekonstruoval archivy tehdejší vědecké výpravy Moravského muzea v Brně za australským domorodým kmenem.

V sedmdesátých letech opět s Jiřím Vrožinou natočil několik filmů o jachtaři a dobrodruhu Richardu Konkolském, kterému se podařilo na vlastnoručně vyrobené jachtě Niké obeplout zeměkouli (např. *Sám proti moři*, 1974). Tato plodná spolupráce s Vrožinou byla však přerušena jeho emigrací do Austrálie (1981–1990). Navázali na ni však v roce 1993 v cyklu *Australská setkání*, kde vystupoval i Miroslav Zikmund. Z plánovaných 13 dílů pro předčasné Vrožinovo úmrtí však dokončili čtyři. Švihálek svůj vztah k věrnému kolegovi a příteli vyjádřil ve dvojdílném portrétním dokumentu *Muž s kamerou* (1993), který realizoval s Františkem Mudrou.

Zpět do sedmdesátých let. Diváci si velmi oblíbili cyklus s profesorem Rajkem Dolečkem *Nebezpečný svět kalorií* (30 dílů, 1975), na kterém je Švihálek sice jako spoluautor uveden, ale částečně kryl skutečného autora, Jana Neulse, vyhozeného po čistkách z ČST. Vzdělávacích cyklů realizoval Milan

Švihálek hned několik – za všechny: seriály o joggingu s Vlastimilem Myslívem *Recept pro miliony* (18 dílů, 1978), *Od zmizelého diplomata k jiným vesmírům* (6 dílů, 1977) s Ludvíkem Součkem nebo *Rodičovské otazníky* (5 dílů, 1978, zničen povodněmi roku 1997).

Hvězdným okamžikem Švihákovy tvorby osmdesátých let je bezpochyby cyklus o technických památkách a starých řemeslech *Za svědky minulosti* v režii Jaroslava Večeří (42 dílů, 1984). Byl oceněn Výroční cenou ČST a Cenou Českého literárního fondu a těšil se srovnatelné pozornosti diváků jako *Okna vesmíru dokořán* s Jiřím Grygarem. Díky tomu vznikla (podobně jako u *Oken*) i jeho knižní podoba (1988 a 1993), přičemž luxusního vydání se dočkala roku 2018. Za připomínku stojí i scénáře k zeměpisně poznávací soutěži *Větrná růžice* (26 dílů, 1983–1984) nebo k již zmíněné sběratelské soutěži *ANO-NE* (36 dílů, 1979–1982). Švihákův celoživotní zájem o sběratelství a sběratele jako takové (byl vlastně sběratelem sběratelů) zúročil i v cyklu *Podivuhodný svět* (30 dílů, 1991–1993), *Sladké hrátky říše sběratelek* (1994–1995) a *Sběratelé* (36 dílů, 2012), kterým také provázel.

V devadesátých letech se na několik let stal vedoucím tvůrčí skupiny publicistiky a dokumentaristiky v ostravském studiu ČT, ale roku 1994 přešel na volnou nohu, aby s televizí spolupracoval spíše jako autor než jako manažer. Od solitérních dokumentů, jako např. portrétu malíře Zdeňka Buriana *K zániklým světům* (1991) nebo *Příběh parku* z cyklu *Lapidárium* (1997) psal dále scénáře k seriálům *Chata u poutníka* (26 dílů, 1992–1993) nebo *Osudové okamžiky* (řada dílů z celkových 138, 2001).

Po roce 2000 přišel jako spoluautor s dalším olbřímím projektem, seriálem *Zapomenuté výpravy*. V něm spolu s Miroslavem Kačorem, Markem Hýžou a dalšími zmapovali 40 československých výprav a expedic (za všechny Tatra kolem světa, Lambarene, Sakura, Po Indu s Matyldou, Makalu...), a je plný unikátních archivních záběrů. S Kačorem a Hýžou Švihálek převedl seriál i do reprezentativní stejnojmenné knihy (2005) a dopsali ještě dalších 20 výprav pro rozšířené vydání *Zapomenuté výpravy – 60 příběhů o českém cestovatelském srdci* (2016). Jako režisér se podílel také na několika dílech seriálu *Příběhy domů* (2007) a začal se věnovat „splacení dluhů“ vůči svým cestovatelským projektům, zmiňované expedici Rembaranka a dalším.

Milan Švihálek však nebyl jen scenárista, dramaturg, moderátor a režisér. Svoji kariéru začínal v divadle, po maturitě na jedenáctiletce v Olomouci (1961) pracoval zprvu jako jevištní technik v Divadle Oldřicha Stibora v Olomouci (1961–1962) a spolupracoval s amatérským divadelním spolkem SKUMA(F)KA. Poté byl metodikem Okresního domu osvěty (1967). Studia na FAMU nedokončil (1962–1966) a promoval až o 16 let později na Fakultě žurnalistiky Univerzity Karlovy v Praze (1982).

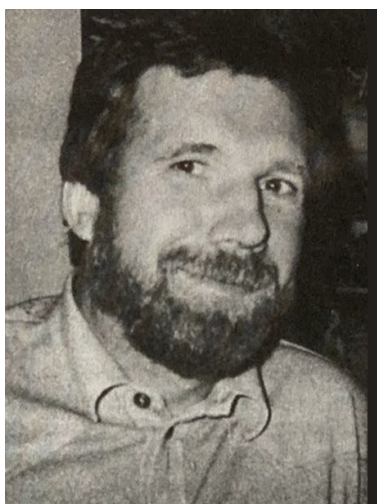
Věnoval se i novinářské činnosti a spolupráci s Českým rozhlasem. Kromě pilířů české literatury faktu *Za svědky minulosti* nebo *Zapomenuté výpravy* napsal řadu dalších knih založených na bohatém dokumentárním materiálu a rozhovorech – např. knihu o osudech slavné české zvonařské rodiny Dytrychů *Jak se rodí zvony* (1997), životopis „druhého Bati“, slavičinského podnikatele Jana Pivečky *Nikdy se nevzdávej* (2004), portrét rozhlasového redaktora s muzikantskou duší Jana Rokyty *Spěsničku na světa kraj* (2008), hlavního konstruktéra Tatry Kopřivnice Milana Galii *Život s erbem*

Tatry (2009), moravského národohospodáře Jana Čermáka *Stavitel přehrad* (2012, 2017) a pochopitelně i portrét oblíbeného jachtaře *Rychlé šífy kapitána Richarda Konkolského* (s Oldřichem Hyvnarem, 2020).

Tak jako v dokumentárních televizních seriálech vybíral si Švihálek expediční a sportovní výkony i pro svou knižní tvorbu, a to v knihách o Vítězslavu Dostálovi, prvních Čechovi, který na kole objel zeměkouli (*Na kole třemi světadíly*, 1994; *Šťastná planeta aneb Jak jsem na kole objel svět*, 1998; *Panamerica, má láska*, 2008). Tematicky je Švihálkova literární tvorba ale ještě širší, ať už zmíníme zpověď maminky hendikepovaného dítěte *Šťěstí jménem Zuzanka* (2003), příběhy báňských záchranářů *Smrt si nezpívá* (2008), nebo sbírku 22 příběhů v knize *Pověsti z Dražanské vrchoviny* (2014, s Josefem Julínkem).

Milan Švihálek patřil k renesančním osobnostem, které srostly s Československou a Českou televizí. Když pomíneme jeho malé herecké příležitosti (*Návštěva z vesmíru*, r. O. Kosek, 1977; *Za svědka půjde počítač*, r. J. Vanýsek, 1987), vystupoval v řadě dokumentárních filmů také jako pamětník (*To byl Karel Kyncl*, 2005, r. J. Večeřa) a byl vždy spolehlivým zdrojem informací k historii televize. Teoretickou a historickou reflexí se zabýval již v diplomové práci *Čtvrtstoletí publicistické tvorby v ostravském tv studiu 1956–1981* (1981) a završil ji dosud nepřekonanou publikací *Padesát* (2005) k výročí zahájení vysílání z Ostravy. Významně přispěl jako jeden z pěti spoluautorů do encyklopedického projektu autora tohoto textu *Český film: režiséři-dokumentaristé* (2009), díky čemuž je v biografických heslech zachycena tvorba významných televizních režisérů spojených s ostravským studiem ČT.

Milan Švihálek přitom sám patří mezi ty nejvýznamnější. I když odešel do televizního nebe, mezi své svědky minulosti.